

Відділ освіти виконавчого комітету Бібрської міської ради
Бібрський опорний ліцей ім. Уляни Кравченко

Марків В.М.

**Проектна технологія як основа формування
творчих здібностей учнів**

Бібрка 2023

Марків В.М. Проектна технологія як основа формування творчих здібностей учнів. – Бібрський опорний ліцей ім. Уляни Кравченко, 2023. – 29 с.

Даний посібник містить матеріали з досвіду використання проектної технології в мовно-літературній галузі, фрагменти творчих індивідуальних і колективних проектів, реалізованих на уроках української мови та літератури. У посібнику подано матеріали з досвіду формування у здобувачів освіти «м'яких навичок», матеріали культурологічного позаурочного проекту «Світ ловив мене, але не спіймав» (до 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди).

Рекомендовано для опрацювання вчителями-словесниками.

Рецензенти: Тимчишин О.С., заступник з навчально-методичної роботи
Бібрського опорного ліцею ім. Уляни Кравченко.

Чабан В.М., заступник керівника Бібрського опорного ліцею
ім. Уляни Кравченко, відповідальна за методичний супровід
української мови, української та зарубіжної літератури,
учитель української мови та літератури.

Відповідальна за випуск: Микитів К.С., головний спеціаліст відділу освіти
виконавчого комітету Бібрської міської ради.

Матеріали схвалено на засіданні методичної ради
Відділу освіти виконавчого комітету Бібрської міської ради

Протокол № від 24.02.2023

Комп'ютерна верстка: Марків В.М.

ВСТУП

**Повноцінними є тільки ті знання,
які дитина здобула власною активністю.**

Йоганн Песталоцці

Школа XXI століття потребує докорінних змін. Метою сучасного освітнього процесу є формування ключових життєвих і предметних компетентностей, актуалізація змісту, створення проектно-життєвого простору, спрямованого на розвиток і саморозвиток конкурентноспроможної особистості. Сучасна молодь непередбачувана, креативна, тому й прагне змін, інновацій, поваги до себе й продукту своєї діяльності. Школа повинна допомогти здобувачам освіти відчувати себе впевненими на ринку праці, уміти адаптуватися до соціальних змін і криз у суспільстві, бути психологічно стійкими, розвивати здатність до самоорганізації. Традиційна система навчання вже не забезпечує реалізацію багатьох життєво необхідних завдань. Це можливо реалізувати лише в умовах впровадження інновацій.

У зв'язку з цим слід широко використовувати нові форми проведення уроків та виховних заходів. Особистісно орієнтовані технології, зокрема проектна, у гармонійному поєднанні з класно-урочною системою навчання дадуть позитивні результати.

Сьогодні метод проектів вважається одним із перспективних видів навчання, тому що він створює умови для творчої самореалізації здобувачів освіти, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Учні набувають досвіду вирішення реальних проблем, які проектують у навчанні з огляду на майбутнє самостійне життя. Цей метод дає можливість сформувати креативну компетентність – здатність до розв'язання будь-якого навчального завдання творчо; бажання і вміння діяти не за зразком, а оригінально, передбачати новизну під час вирішення проблеми.

Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність учнів і дає можливість раціонально поєднувати теоретичні знання з їх практичним застосуванням. Зміст проектів стає одним із пріоритетних засобів вирішення проблеми створення школи мислення замість школи накопичення знань. Зміст проектів виходить за межі вивчення окремого предмета і поєднує його з іншими науками, опирається на загальнолюдські цінності, що є важливим для сучасних здобувачів освіти. Вони вчаться конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі.

Переваги проектної технології

Ідея включення проектної діяльності в освітній процес була запропонована американським педагогом і філософом Джоном Дьюї ще на початку ХХ століття. Метою навчання він вважав не бездумне накопичення знань, а розвиток уміння використовувати ці знання залежно від потреб певної ситуації.

Німецький педагог А. Флітнер характеризує проектну діяльність як навчальний процес, у якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки, тобто осмислення самостійно набутої інформації здійснюється через призму особистісного відношення до неї і оцінку результатів у кінцевому продукті.

«Не вчи камінь котитися, просто прийми перешкоду – і він сам покотиться...». У цих мудрих словах Г. Сковороди криється основа великого мистецтва формування й розвитку особистості, яка прагне зрозуміти себе, випробувати в різних видах діяльності, розвинути власні обдарування, само вдосконалитися. А це і є основним завданням проектної технології.

В. Сухомлинський також вважав, що учнів потрібно залучати до активної творчої діяльності. Він писав: «Однією з найсерйозніших хиб нашої шкільної практики є те, що, навчаючи дітей, працює переважно вчитель».

Цінні напрацювання використання проектних технологій мають сучасні українські педагоги Т. Башинська («Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учня»), Т. Волковська («Проектування як метод особистісно орієнтованого навчання»), І. Зайцева («Впровадження проектних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи»), М. Каратаєва («Проектування – перспективна технологія») та інші.

Розділ 1. Проектна технологія – один із перспективних видів навчання.

Основна мета методу проектів – надання учневі можливості самостійно здобувати знання під час розв’язання практичних завдань або проблем, які вимагають інтеграції знань із різних галузей. Становленню особистості сприяє усвідомлення необхідності допомогти одне одному, вміння оцінювати один одного, критикувати, а найголовніше – нести відповідальність за свою роботу перед собою, своєю групою, усім колективом.

Метод проектів допомагає розвивати у здобувачів освіти такі ключові компетентності:

- Ціннісно-сміслові. (уміння визначати життєві цінності й мету, усвідомлювати своє місце в соціумі, ухвалювати правильні рішення).
- Громадянські (уміння активно, відповідально й ефективно реалізовувати права й обов’язки з метою розвитку демократичного суспільства).
- Загальнокультурні (уміння аналізувати й оцінювати досягнення національної та світової культури; орієнтуватися в культурному й духовному контексті сучасного суспільства; застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності).
- Навчально-пізнавальні (уміння відрізнити факти від домислів, застосовувати різні методи пізнання).
- Інформаційно-комунікаційні (уміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань).
- Комунікативні (уміння застосовувати у спілкуванні знання мови; уміння взаємодіяти з людьми; навички роботи в групі, володіння різними соціальними ролями).
- Міжпредметні (оцінювати предмети та явища, їхню взаємодію, що формується під час використання знань з різних предметів, різних видів мистецтва).
- Проектно-технологічні (уміння застосовувати знання, навички й особистий досвід у конкретній діяльності).
- Особистісного самовдосконалення (навички духовного, інтелектуального саморозвитку).

Основні вимоги до навчального проекту:

- Робота над проектом завжди спрямована на розв'язання конкретної проблеми – дослідницької, інформаційної, практичної.
- Планування дій завжди починається з виду продукту й форми презентації.
- Дослідницька робота є обов'язковою умовою кожного проекту.
- Результатом роботи над проектом є продукт.
- Презентування готового продукту.

Значною перевагою проектної діяльності є вміння, яких набувають учні, а саме:

- Самостійно працювати над підвищенням інтелектуального й загальнокультурного рівня.
- Планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати.
- Мислити самостійно, творчо й критично.
- Бути упевненим, цілеспрямованим, комунікабельним.
- Використовувати різні джерела інформації, грамотно працювати з інформацією.
- Знаходити ефективне розв'язання різноманітних проблем.
- Аналізувати, зіставляти факти, аргументувати свою думку.
- Установлювати соціальні контакти, гнучко адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях.
- Створювати кінцевий продукт, представляти створене перед аудиторією.
- Застосовувати здобуті знання в житті.
- Здійснювати самоаналіз об'єктивних і суб'єктивних причин власних успіхів і помилок.

В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок здобувачів освіти, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі, розвиток критичного мислення. Робота над проектом - практика особистісно зорієнтованого навчання в процесі конкретної праці учня на

основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів. У свідомості школяра це має такий вигляд: «Все, що я пізнаю, я знаю, для чого це мені потрібно і де я можу ці знання застосувати». Для педагога – це прагнення знайти розумний баланс між академічними і прагматичними знаннями, уміннями та навичками. Учителеві в проекті відводиться роль координатора, експерта, додаткового джерела інформації. Він допомагає учням у пошуку джерел, необхідних їм у роботі над проектом, координує роботу над проектом, підтримує та заохочує учнів, створює позитивну мотивацію, забезпечує динаміку роботи кожного учня в групі й групи загалом.

Метод проектів дає можливість раціонально поєднувати теоретичні знання з їх практичним застосуванням. Найчастіше практикуються індивідуальні, парні, групові проекти. Проектна діяльність допомагає усвідомити відповідальність кожного за спільну справу, підвищити рівень особистої участі, якомога ефективніше виконати роботу та представити її результат.

Найважливішим є етап підготовки. Обравши тему, слід визначити з учнями ідею та разом обговорити її. На даному етапі використовую „мозковий штурм” з подальшим колективним обговоренням. Після формування груп, розподілу обов’язків (врахувавши здібності учнів), обговорюємо можливі методи дослідження пошукової інформації, способи оформлення кінцевих результатів (презентація, захист, творчі роботи і т. ін.). Під час самостійної роботи не придушую ініціативу дітей, створюю ситуацію успіху. Призначаю консультації, переглядаю чернетки, даю рекомендації. Увесь опрацьований, оформлений матеріал учні представляють під час захисту проектів. Для полегшення роботи розробляю і пропоную учням пам’ятки.

Розділ II. Проектна технологія – основа творчого процесу (з досвіду роботи)

Проектний метод – основа творчого процесу. Під час проектування учні проводять дослідницьку роботу, самостійно добирають необхідну інформацію з різних джерел, аналізують її. Працюючи над колективним проектом, дискутують, вчать адекватно оцінювати роботу інших, аналізувати власну діяльність.

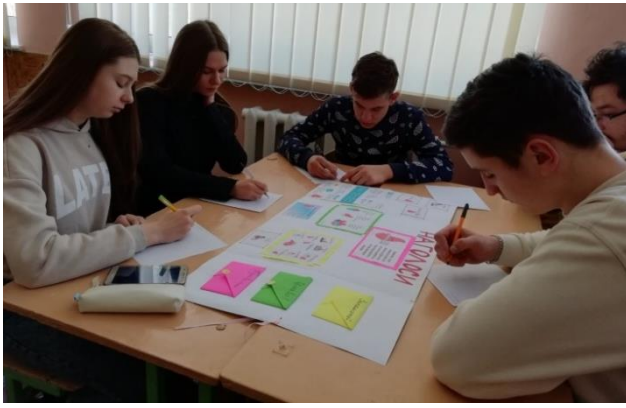
Проектна технологія є прикладом поєднання урочної та позаурочної діяльності. Зміст проектів виходить за межі вивчення української мови й літератури і поєднує їх з іншими науками. Учні повинні усвідомлювати мету діяльності, де і як вони зможуть застосувати отримані знання.

Використовую проектну технологію на уроках української мови та літератури, в позаурочний час. Намагаюся забезпечувати цілісність сприйняття матеріалу та мотивацію навчальної діяльності, практичне спрямування роботи на конкретний результат.

Серед мовознавчих проектів використовую ті, які направлені на опанування мовним матеріалом, на формування мовних навичок і вмінь. Ефективність застосування методу проектів на уроках української мови залежить від багатьох факторів: опанування учнями конкретних знань, місце уроку в темі, загальний рівень підготовки учнів, їхнє ставлення до творчих завдань, психологічний клімат у класі.

Підготовка проекту з мови орієнтує більше не на пошукову, а на творчу діяльність. У мовному проекті можуть міститися правила, визначення з обраної теми, схеми, таблиці, алгоритми, вправи на повторення, творчі завдання, ребуси, кросворди, акровірші тощо. Лінгвістичні проекти сприяють вивченню мовних особливостей, націлюють на дослідження етимології слів, походження неологізмів, фразеологізмів, їх значення і використання у мовленні. Метод проектів використовую при вивченні ділових паперів, на уроках розвитку зв'язного мовлення. Учням десятого класу запропонувала дослідницький проект «Писемність і мова: історія та сучасність». Здобувачі освіти одинадцятого класу підготували проект «Питання мови – питання кордонів». Матеріали цих проектів стали основою мовно-практичної конференції. На основі методу «Шести капелюхів» провела вступний урок у 10 класі «Мова – показник культури народу». На ньому учні презентували матеріали групових дослідницьких проектів.

Вважаю, що здобувачі освіти саме у школі мають навчитися доводити свою думку у толерантному, виваженому спілкуванні з ровесниками, навчитися вести дискусію. Наприклад, на першому уроці вивчення теми «Риторика» виникла дискусія, чи доцільно вивчати цей матеріал. Діти висловлювали найрізноманітніші аргументи за і проти, записували на дошці. У кінці уроку, глянувши на записи, зробили висновок, що риторика таки потрібна, вона розвиває культуру мислення, мовлення, спілкування, зрештою і культуру поведінки. А все це – ознаки інтелігентної людини, незалежно від професії і виду діяльності.

Фрагмент дослідницького творчого колективного проекту «Народ скаже – як зав’яже» (5 клас)

Учні були поділені на групи. Кожна група отримала свої завдання, поради, де можна знайти потрібний матеріал. Діти отримували консультації. Працюючи над проектом, вони зібрали прислів’я, приказки, загадки, вислови відомих людей про мову. Учні, які вміють працювати у системі Інтернет, підготували ілюстративний матеріал – фотографії та плакати. Діти придумували загадки, ілюстрували їх, підготували цікаві прикладні проекти. Зібраний учнями матеріал використали під час проведення підсумкового уроку за темою «Малі жанри фольклору», а також у рамках Тижня української писемності і мови.

Фрагмент дослідницького індивідуального творчого проекту «Твір-опис пам'ятки історії та культури» (8 клас)

Працюючи над реалізацією проекту, учні повинні були дізнатися про визначні пам'ятки української культури, ознайомитися з історією цих пам'яток. Ми переглянули ряд документальних фільмів, матеріали з рубрики «Україна вражає». Готуючи захист проектів, учні створили фотоальбом, мультимедійні презентації, опис пам'яток історії та культури у тому числі місцевих пам'яток архітектури.

Фрагмент дослідницького творчого індивідуального проекту «Твір-опис предмета у художньому стилі» (6 клас)

Учні збирали цікаву інформацію про улюблену квітку, добирали тексти-описи цієї квітки у художніх творах, вивчали напам'ять вірші. Одній із груп я запропонувала опрацювати твори Уляни Кравченко про квіти. Деякі учні підібрали пісні, у яких згадується їх улюблена квітка. Цікавими були легенди і перекази про квіти. Здобувачі освіти звернули увагу на рослини-символи українців. Учні створили фотоальбом, мультимедійні презентації про квіти. Опрацьований матеріал використали при написанні твору-опису улюбленої квітки у художньому стилі.

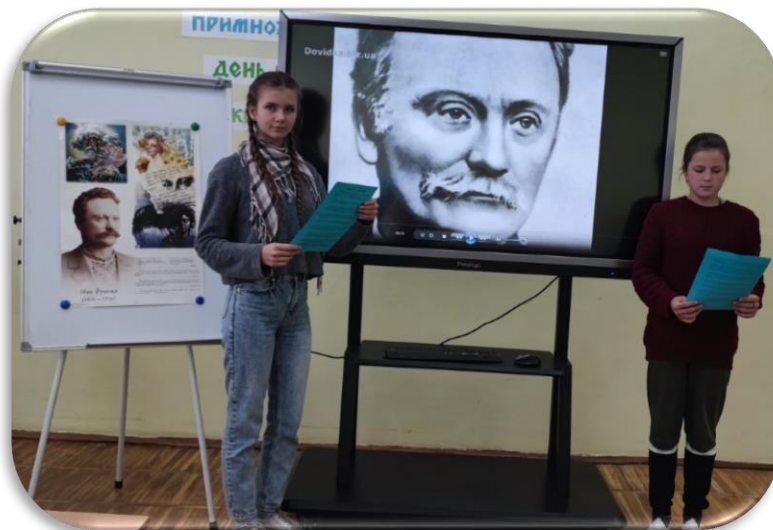
Метод проектів використовую також на уроках української літератури. Найчастіше застосовую творчі проекти, участь у яких допомагає школярам краще осягнути художній твір, зрозуміти літературну епоху, усвідомити особливості творчості різних письменників, висловити особистісне ставлення до того чи іншого літературного явища, реалізувати свої творчі та інтелектуальні здібності.

Під час вивчення біографії письменника здобувачі освіти готують мультимедійні презентації. Щоб цей вид роботи не перетворювався на звичайне ілюстрування біографічних даних фотографіями, а проектна діяльність давала максимальний результат, таке завдання ускладнюю пошуком відповіді на проблемне запитання. Тому завершенням презентації повинен стати цікавий й самостійно досліджений висновок. Наприклад, що зумовило трагічне завершення життя Миколи Хвильового, у чому секрет таланту й успіху Олександра Довженка, Чому Ліну Костенко вважають символом української нації.

Варто націлити учнів на дослідження того, яке значення мають життя і творчість письменника, як впливають вони на долі людей. Наприклад, життя Василя Стуса - подвиг, приклад непокори насильству, збереження свого «Я» в екстремальних умовах життя, служіння високим ідеалам. Чи не актуально це для молодих сьогодні?

Раджу учням зупинитись на доборі цікавих фактів із біографії митця, показати еволюцію його таланту, розкрити характер, уподобання, життєве кредо. Презентація особистості письменника сприяє розвитку пізнавальної активності школярів, бажання працювати творчо, формуванню особистісної мотивації

навчання. Цінність проектної технології під час вивчення біографії письменника полягає у створенні рівних можливостей для слабких і сильних учнів, адже кожен самостійно обирає для себе те завдання і форму його виконання, яке йому під силу.

Досить ефективним є застосування методу проектів під час художнього аналізу твору. Для самостійного аналізу поезій доцільно запропонувати учням створити паспорт твору, у якому повинна бути інформація про автора, рік написання, збірку, у якій містився твір, тему, ідею, основну думку, ліричного героя, вид лірики та римування, віршовий розмір. Художні засоби здобувачі освіти ілюструють прикладами. Висловлюють власні враження від твору, дають відповідь на запитання: «Чи вдалося авторові реалізувати художній задум, вплинути на читача?»

Такий вид роботи вчить працювати з підручником та додатковими джерелами, знаходити інформацію та здобувати знання на основі вже наявних, а головне – порівнювати, аналізувати й робити висновки. Під час опрацювання художнього твору залучаю учнів до участі в творчих особистісно орієнтованих проєктах. Наприклад, «Мое слово на захист героя». Кінцевий продукт – публічний виступ на захист персонажа (Чіпки, героїв новели «Сойчине крило» та інші). «Мої поради герою» (учні 10 класу писали лист до Мавки або Лукаша). Пропоную учням проєкт «Переписана сторінка художнього твору». Цікаві матеріали підготували учні під час вивчення оповідання В. Винниченка «Федько-халамидник», Г. Малик «Аля в країні Недоладії», Г. Тютюнника «Климко».

Метод проєктів стає в пригоді під час пошуку відповідей на життєво важливі питання з опорою на конкретний художній твір. Наприклад, під час вивчення «Кайдашевої сім'ї», що є основою міцної родини і як будувати стосунки, щоб уникнути чвар. Для цього необхідно проаналізувати образи твору, дослідити, що саме впливало на поведінку членів сім'ї, які недоліки у характерах спонукали до подальшого розвитку конфліктів, що можна було б змінити і який результат це дало б.

Проблема кохання актуальна для молоді. Тож вивчаючи новелу Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном», твори М. Коцюбинського «Дорогою ціною», «Тіні забутих предків» використовуємо метод проєктів. Учні отримують відповідь на питання, що таке справжнє кохання, аналізують характер стосунків головних героїв, визначають, чим було кохання для кожного з них. У такий спосіб можна продемонструвати тісний зв'язок літератури з життям, мотивація навчання стає зрозумілішою та ефективнішою. Пропонувала учням підібрати музику до відповідних фрагментів у творах.

Використовую метод проєкту на етапі закріплення знань, умінь, навичок, коли текст прочитано та проаналізовано. Це дозволяє систематизувати та узагальнити знання учнів з певної теми (розділу). Ефективним є використання проєктів під час вивчення вступних уроків та оглядових тем, занять із вивчення художніх стилів.

Фрагмент поурочного дослідницького проекту «Ренесанс і Бароко в українській літературі та мистецтві».

Мета проекту: ознайомити учнів з особливостями розвитку української літератури й культури доби Ренесансу і Бароко; навчити аналізувати, усвідомлювати, виявляти основні риси цього стилю в різних видах мистецтва (архітектурі, живопису, музиці); формувати естетичне ставлення до українського мистецтва, виховувати повагу до історичного минулого.

Учні були поділені на 4 групи: історики, літературознавці, мистецтвознавці, музикознавці. Враховувала індивідуальні особливості учнів, їхні можливості, творчі здібності, власні побажання.

Історики підготували матеріал про суспільно-політичну ситуацію в Україні, діяльність братств, розвиток освіти, книгодрукування, козацькі літописи.

Мистецтвознавці досліджували пам'ятки архітектури доби Ренесансу і Бароко, готували презентації, відеоматеріали.

Музикознавці добирали музичні твори, коротку інформацію про композиторів.

Літературознавці готували матеріали про письменників та найвизначніші літературні твори. Представляли їх у формі прикладних проектів, відеопрезентацій.

Специфіка предмета дозволяє пропонувати учням різноманітні проекти, які відповідають уподобанням дітей та спрямовані на розвиток їхніх здібностей. Наприклад: «Я – художник» (завдання – проілюструвати певний фрагмент твору, створити ілюстрацію до поезії). «Я – музикант» (завдання – підібрати мелодії, пісні, які відповідають характеру твору, настроям героїв). Цю роботу охоче виконують діти, які відвідують музичну школу.

Метод проектів можна застосувати при вивченні літератури рідного краю. Наприклад, мої учні досліджували, що пов'язує Уляну Кравченко, Івана Керницького, Ірину Грицин з нашим краєм. Вивчаючи творчість письменника, досліджували, як змальоване наше місто Бібрка у його творах, які проблеми були актуальними на той час, як вплинула діяльність письменників на мешканців Бібрки. Учні зібрали фотоматеріали, провели екскурсії.

Проблема збереження духовної спадщини актуальна на сьогоднішній день. Потрібно зацікавити нею учнів. Методом проектів ми досліджували фольклор рідної місцевості. Учні середніх класів записували від старших людей пісні, легенди, перекази, прислів'я, приказки, прикмети. Старшокласники проводили пошукову роботу, класифікували народну творчість за жанрами, порівнювали різні варіанти одного і того ж твору. Учні створили публікації, збірочки фольклору, зацікавили цією проблемою своїх ровесників.

Метод проектів застосовую під час проведення уроків позакласного читання, адже одне з найважливіших завдань вивчення літератури в школі –

прищепити учням любов до художньої книги. Дуже важливим є створення на уроках позакласного читання атмосфери спілкування, обміну думками.. Твори для позакласного читання даю на вибір учнів. Вони отримують завдання підготувати у довільній формі цікаву презентацію прочитаного твору.

Теорію літератури також можна досліджувати методом проектів. Слід підбирати твори, за якими учні справді відчують неповторну красу українського слова, зрозуміють, що і про буденне можна говорити красиво українською мовою, що цю красу не варто засмічувати ні русизмами, ні жаргонізмами, ні англійськими словами. Можна, наприклад, взяти повісті М. Стельмаха “Щедрий вечір”, “Гуси-лебеді летять”, “Зачаровану Десну” О. Довженка, “Intermezzo” М. Коцюбинського та інші твори. Пропоную учням самим придумати різноманітні художні засоби, створюючи пейзажні замальовки про будь-яку пору року.

Доцільним та ефективним метод проектів є в позакласній роботі. Це насамперед підготовка культурологічних проектів з презентацією перед аудиторією. Здобувачі освіти мають можливість проявити свої творчі здібності.

Важливо вчити здобувачів освіти аналізувати проекти, підготовлені однокласниками, власні проекти. Таким чином вони вчаться адекватної самооцінки. Пропоную план рецензії проектів. На уроці з використанням навчальних проектів – питання для рефлексії.

Рецензія проектів.

1. Чи цікавим був підібраний матеріал?
2. Чи сподобалась робота групи під час захисту проекту?
3. Що вдалося найкраще групі?
4. Що не вдалося? Як би ви рекомендували зробити?
5. Кого слід відмітити (активність, цікаві факти, неординарність мислення).
6. Яку оцінку ви б поставили групі?

Рефлексія.

- Чи сподобалась робота з підготовки до уроку, його форма проведення?
- Яких умінь і навичок набули на цьому уроці?
- Що вдалося найкраще?
- Що з цього уроку понесете з собою у життя?
- Які переваги надає групова співпраця?

Розділ III. Формування у здобувачів освіти «м'яких навичок» (з досвіду роботи)

В. Сухомлинський стверджував, що «за шкільною партою твориться народ». У сучасному світі, щоб бути успішним, недостатньо одних лише глибоких знань і трудового досвіду. Потрібні ще особливі навички, «м'які, гнучкі навички». Переорієнтація освіти на розвиток у дітей «м'яких навичок» є ключовою ланкою до вирішення успішності в майбутній діяльності.

Складена століттями педагогічна система не повинна руйнуватися, а пристосовуватися до вимог сучасного світу. Здобувачам освіти потрібно не заучувати матеріал і відпрацьовувати одноманітні методи вирішення завдань, а розвивати універсальні компетенції: вміння спілкуватися, працювати в команді, вміння переконувати, вирішувати проблеми, приймати рішення, вміння управляти своїм часом, мотивувати себе та інших, вміння шукати і обробляти інформацію. Саме ці вміння необхідні в будь-якому виді діяльності. Мета навчання дитини полягає в тому, щоб зробити її здатною розвиватися далі без допомоги вчителя. Тому намагаюся на уроках української мови та літератури розвивати у здобувачів освіти «м'які навички».

Мої очікування (модель випускника)

Значну увагу приділяю формуванню креативного мислення. Сприяють цьому різноманітні прикладні проекти (як індивідуальні, так і групові). Діти створюють лепбуки, артбуки, постери, комікси, каліграфи. Наприклад, «Дерево мого родоводу», «Я син народа, що вгору йде» (до 165-річчя Івана Франка), «Життя письменника в часі» - біографічний годинник до ювілею Івана Франка, листівки-привітання з Днем української писемності та мови, «Уляна Кравченко очима дітей» та інші. Участь у проектах беруть усі учні. Діти, які вміють малювати, можуть проявити свої здібності.

Матеріали проектів здобувачі освіти презентують на уроці. Звертаю увагу, щоб матеріал мав практичний характер. У рамках тижня Рідної мови учні 10-х класів підготували лепбуки про культуру мовлення, труднощі наголошення слів, фразеологізми. Використала їх на уроці в 11 класі при підготовці до ЗНО.

Можливість проявити свої творчі здібності дають культурологічні дослідницькі проекти. Зреалізувала з учнями чимало проектів, зокрема до ювілею Лесі Українки, Шашкевича, Григорія Сковороди, Тараса Шевченка (детально описала у розділі «Проектна технологія як основа формування творчих здібностей учнів»).

Сприяє розвитку критичного мислення використання таких методів, як «мозковий штурм», «незакінчене речення», «кероване вивчення», «гронування», «мікрофон». Наприклад, під час вивчення вірша Ліни Костенко «Крила» учні відповідали на питання «Як би ви скористалися крилами, якщо б мали їх?». Під

час характеристики героя твору пропоную здобувачам освіти використати альтернативні варіанти (у формі плану, порівняльної таблиці, асоціативного кластеру, діалогу).

Використовую асоціативний кластер. Це цікавий метод, який розвиває ключові компетентності, дає можливість добирати і відтворювати інформацію, відстоювати свою думку. Його можна застосувати під час вивчення будь-якої теми і на будь-якому етапі уроку Кластер може бути у різних формах.

Навчально-пізнавальні, проектно-технологічні компетентності формуються при застосуванні методу «Мозаїка». Він поєднує і групову, і фронтальну роботу. Використовую його у словесній або прикладній формі. Словесну під час аналізу художніх творів, проблематики твору, вивченні певних тем з орфографії, узагальненні вивченого матеріалу. Під час аналізу художнього твору учні висловлюють власне бачення порушеної проблеми, як вони сприйняли зміст, поведінку героїв. Поважаю кожную думку, навіть якщо вона зовсім не збігається з моєю. Спостерігаю, що один і той же твір по-іншому сприймається новим поколінням учнів. Часом у класі розпочинається дискусія, бо не всі погоджуються з думкою товариша. А так формуються і комунікативні здібності, вміння аргументувати свою думку, добирати приклади з суспільного і власного життя. Цей практичний досвід пригодиться здобувачам освіти при написанні творчого завдання під час ЗНО.

Використовую прикладну «Мозаїку». Цей метод корисний на етапі закріплення вивченого матеріалу. Наприклад, після теми «Іменник як частина мови» здобувачі освіти працюють у групах. Роздаю вирізані з кольорового паперу геометричні фігури. На них написані відповіді на поставлені запитання. Учні повинні скласти мозаїку.

Використовую у своїй роботі інформаційно-комунікаційні технології. Переглядаємо з учнями фільми, різні відеоматеріали. Наприклад, описуючи пам'ятку історії та культури, переглянули відеофільм «Сім чудес України», документальний фільм «Україна вражає». Практикую проведення віртуальних екскурсій. Творчі здібності проявляють здобувачі освіти під час підготовки онлайн-флешмобів («Я жила і творила для України моєї» (до 160-річчя Уляни Кравченко), «Наше слово про Шевченка», «Святим себе іменням нарекла» (до ювілею Лесі Українки).

Часто на уроці слухаємо аудіозапис творів. Наприклад, учням 6 класу дала можливість прослухати пісню «Ой у лузі червона калина похилилася» у трьох різних варіантах. Діти ділилися враженнями, який варіант виконання пісні сподобався найбільше. Чому? Які емоції та асоціації він у них викликав. Даю здобувачам освіти можливість не розказувати текст пісні, а заспівати її. Учні з охотою виконували колядки, веснянки, а дівчата у 9 і 10 класах майстерно виконали пісню «Цвіте терен, цвіте терен», «Лебеді материнства»

Учні створюють презентації, використовуючи матеріали інтернету з власними коментарями. Не змушую дітей »зубрити« біографії письменників. Пропоную створити ментальні карти, вибрати те, що їх найбільше вразило, ті моменти з життя митця, які прийдуться їм у житті. Наприклад, у Лесі Українки – не здаватися за жодних обставин, у Григорія Сковороди - цінувати час, свободу, людську гідність, сродну працю (цю ділянку роботи детально описала у розділі «Проектна технологія як основа формування творчих здібностей учнів»).

Розвитку креативного мислення сприяє підготовка завдань нестандартного характеру. До уроку позакласного читання «Літературні казки» запропонувала дітям підготувати ілюстрацію, загадку, ребус, кросворд, за якими учні мали відгадати назву казки. Створювали здобувачі освіти і власні казки. Цей вид роботи використовую традиційно, ми укладаємо збірку «Казки 5-Б», «Наші казки». Цікаво, що змінилася тематика казок. Якщо ще сім років тому учні переважно складали казки про тварин, на побутову тематику, то зараз переважають казки фантастичні. До написаних казок діти підбирали ілюстрації або самі створювали їх.

Після вивчення твору «Пригоди Алі в країні Недоладії» дала учням завдання створити карту-схему повернення героїні додому. Таким чином перевірила, як вони знають зміст твору. Така робота подобається дітям. Вивчаючи твір «Таємниця козацької шаблі», учні створили презентації, підготували проекти про замки, у яких відбуваються події повісті.

Практично на кожному уроці намагаюся формувати критичне мислення. Використовую творчі ігри «Займи позицію», «Моделювання», «Правда-неправда», «Колесо читача», «Уяви себе в ролі героя». У 10 класі учні писали лист до Мавки або Лукаша. Цікавим був проект «Лист з ХХІ століття до Тараса Шевченка».

Під час вивчення біографії письменника, роботи над текстом художнього твору на підсумкових уроках за певною темою (наприклад, казки, «Гуси-лебеді летять» М. Стельмаха, «Климко» Г. Тютюнника, «Сойчине крило» І. Франка та інші) використовую Чорний ящик. Туди кладу предмети, пов'язані з темою уроку. Учні, вибираючи предмет, коментують, з чим він у них асоціюється, з яким епізодом у творі пов'язаний. Якщо нема предмета, кладу ілюстрацію.

Важливими м'якими навичками для здобувачів освіти є навички самонавчання і самоаналізу. Вчу дітей ставити перед собою ціль. Наприклад, щоб покращити рівень грамотності, навички культури мовлення, раджу, як працювати з орфографічним словником, словником наголосів. Даю завдання скласти вправу до теми, виписати з художнього твору певні речення. Практикую самоперевірку, взаємоперевірку робіт. Діти вчаться адекватної самооцінки. На уроці пропоную учням ставити запитання тому, хто відповідає, пояснити матеріал однокласникові, який не був на уроці. Даю можливість самим підбити підсумок уроку, аналізувати

результати власної діяльності. У 5 класі використовую сигнальні картки. Це дає можливість краще зорієнтуватися, як діти засвоїли матеріал.

Вчимося працювати в парах, малих і великих групах. Важливе значення для формування «м'яких навичок» мають літературно-краєзнавчі екскурсії з подальшим творчим опрацюванням отриманої інформації. На книжковому форумі у Львові діти спілкувалися з братами Капрановими, Галиною Малик.

Висновки

Метою навчання у сучасній школі повинно бути не бездумне накопичення знань, а розвиток уміння використовувати ці знання залежно від потреб певної ситуації. Недостатньо лише отримувати знання, треба знайти їм застосування в конкретній навчальній чи комунікативній діяльності. Саме метод проектів і дає можливість здобути учням знання, необхідні для життя. Зосередження сучасної освіти на особистості учня робить застосування методу проектів надзвичайно актуальним і продуктивним. Проектна технологія – це шлях до тісного співробітництва учителя та учня, шлях до творчої співпраці.

Проектна технологія знайшла своє обґрунтування у численних публікаціях. Використання методу проектів у сучасній школі свідчить, що із його впровадженням ефективність освітньо-виховного процесу помітно зростає. Ця технологія дозволяє створити оптимальні умови для творчої самореалізації учнів, підвищує мотивацію для отримання нових знань, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей особистості. Метод проектів допомагає формувати у здобувачів освіти ключові компетентності, спонукає до набуття навчального й життєвого досвіду.

Матеріали культурологічного позаурочного проекту «Світ ловив мене, але не спіймав» (до 300-річчя Григорія Сковороди)

Параметри проекту:

- культурологічний (літературно-мистецький);
- пошуково-дослідницький;
- колективний (здобувачі освіти під керівництвом учителя);
- позаурочний;
- довготривалий.

Мета проекту

Визначити значення творчої спадщини Григорія Сковороди в історії української літератури й суспільного життя загалом.

Актуалізувати інтерес здобувачів освіти до вивчення творчої спадщини Григорія Сковороди; довести її актуальність для української нації у XXI столітті.

Розвивати творчі здібності здобувачів освіти, виховувати повагу до національної культури.

Читець на фоні музики

Буває, часом спіпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво,
оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо,
усе як є — дорога, явори, усе моє,
все зветься Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
що хоч спинись і з Богом говори...

Ведучий. Серед цієї краси рідного краю багато видатних діячів творили іншу красу- літератури, культури ,мистецтва...

Ведуча. З-поміж великих імен, якими пишається український народ, називаємо ім'я Григорія Сковороди. Філософ і поет, оригінальний і незалежний мислитель, педагог-новатор, знавець багатьох мов, бунтар думкою і самим способом свого життя, ось уже 300 років височить він над нашою землею.

Ведучий. Григорій Сковорода вийшов з самих глибин народу. Попри високу освіту, попри знайомства з відомими людьми, до кінця днів не зрадив тим людям, з середовища яких вийшов.

Ведуча. Народився Григорій Савич Сковорода 3 грудня 1722 року в селі Чорнухи на Полтавщині в сім'ї малоземельного козака. Тут, в дяківській школі, пізнав він початки грамоти, був допитливим, здібним хлопчиною. Дуже любив музику, мав чудовий голос, співав у церковному хорі.

Читець. Я так люблю оте село.
Садами квітчане воно.
У зелені все потопає.
Тут Многа – річка протікає.
Прославлені Чорнухи здавна.
Ведуть сюди усі сліди
Мандрівника Сковороди.

Ведучий. У 16 років вступає до Києво-Могилянської академії, що славилася у ті часи як один з найкращих навчальних закладів у слов'янських країнах. Жадібно вивчав він мови, світову літературу, цікавився філософією.

Ведуча. Провчився в академії 4 роки. Слава про нього як талановитого співака докотилася до столиці. Два роки він був співаком придворної капели і жив у Петербурзі. При першій нагоді повернувся в Україну. Вдруге заманити його до царської столиці не вдалося

Читець. Від села до села мчить курними шляхами Харківщини розкішна карета. В ній – петербурзький вельможа, посланець її величності – самої Катерини-

цариці. Йому велено розшукати мандрівного філософа й запросити до столиці, щоб поставити гострий розум його на службу самодержавству.

Мчить карета від села до села, все питається вельможа, де знайти того філософа, а у відповідь одне: «Був, але вчора пішов». Зрештою, недалеко від хутора, край дороги, на високій могилі, знайшов вельможа того, кого шукав. Переказав прохання її величності, а у відповідь почув:

Сковорода - Передайте цариці, що я благодарствую. Рідного краю не покину, до Петербурга не поїду.

Вельможа -Але ж вас запрошує сама цариця! Вас чекають щедрі царські нагороди, титули, маєтки!

Сковорода -Я живу так, як учив інших. Отож і мені краще сухар з водою, аніж мед з бідною.....

Вельможа -Але ж ви, блукаючи серед чорного народу, носите свічку перед сліпими! Ви – дзвонар для глухих!

Сковорода -Це ви так думаєте про народ, а я знаю інше: немає сну непробудного. Від усякого сну прокидаються. Моя сопілка і вівця дорожчі царського вінця.

Виймає сопілку і грає „Ой,піду я лугом-долиною”

Ведуча. І,виламавши палицю із тину,
Він темними байраками пішов
Кріпацьким дітям викладать латину,
Бентежити думками рабську кров

Ведучий. Сковорода ходив у звичайній свиті. Крім книг, рукописів, сопілки в полотняній торбці та палиці нічого більше не мав. В їжі був невибагливий, жив скромно, а вважав себе багатцем. Коли хтось намагався щось дарувати йому, то чув незмінну відповідь :”Віддайте біднішим за мене”. Всюди зустрічали його як рідного, приймали як найпочеснішого гостя, бо з ним до хати входила дружня бесіда, добрий настрій, доброзичлива порада, влучний жарт.

Ведуча. 1750 року у складі Токайської комісії Сковорода поїхав у Європу. У містах, які відвідував, швидко знаходив співрозмовників, бо добре розмовляв латиною, грецькою, польською, німецькою, єврейською мовами. З посохом у руках він обійшов Австрію, Угорщину, Німеччину, Польщу, Італію. Слухав лекції у відомих університетах, сам читав лекції, знайомився з досягненнями тогочасної філософської думки.

Ведучий. Він повернувся на рідну землю, без жалю розлучившись з Європою, стверджуючи, що щастя можна знайти тільки всередині людини, а не в чужих краях.

Пісня «Ой пташино жовтобока»

Ведуча. Після повернення в Україну Сковорода влаштувався викладачем поетики в Переяславський колегіум.. Перед студентами на кафедрі виходив професор, що своїм простим одягом, звичайною поведінкою відрізнявся від багатьох інших викладачів. Прості вдумливі лекції супроводжувалися притчами, уривками з Біблії. Та новаторство молодого вчителя не сподобалося начальству, і Сковорода змушений був залишити роботу.

Ведучий. Не довго працював Григорій Савович і в Харківському колегіумі. Великий людинолюб і оптиміст, Сковорода переконував студентів шукати щастя не в чинах і маєтках, а в праці, розвиваючи природні здібності. Це не подобалося керівництву колегіуму.

Ведуча. Чверть століття мандруючи по селах, пасіках, степах України, рідше в містах, перебуваючи в гущі народу, Сковорода прикладом власного життя і живим українським словом проповідував свої демократичні філософські, педагогічні ідеї. Його твори переписувалися від руки, його пісні співали кобзарі й лірники на велелюдних шляхах по всій Україні.

Читець. Ні, не хочу їздить в море задля золотих одеж,
Бо вони ховають горе, сум і страх, журу без меж.
Йти гидую з барабаном завойовувать міста.
Чи лякати пишним саном, щоб хилилась дрібнота.

Дух мій і наук не хоче проти розуму свого,
Крім Христа святих пророчень - раю чистого мого.
І нічого не бажаю, окрім хліба і води,
Вбогість приятелем маю, з нею ми давно свати.
Мій маєток земний - спокій, воленька свята,
Окрім вічності, для мене, лиш дорога ця свята.

Пісня «Всякому місту звичай і права»

Йому підносили у німбові ману,
Вчинити ченці воліли послугу,
А він серед наук втямки не брав одну -
Науку рабського німого послуху.

На груші костура повісивши й бриля,
Копати яму заходивсь лопатою.
Земля його черства, тверда його земля -
Та й він із вдачею її лобатою.

Сакви під голову - і в землю ліг святу,
А світ ловив іще, не міг пробачити...
І на яку ж було злетіти висоту,
Щоб звідти навіть власну смерть побачити.

Ведучий. Він помер, не доживши одного місяця до свого 72 дня народження. Гостював у приятеля в селі, веселився, зривав в саду яблука і роздавав їх дітям. На захід сонця під липою став копати яму. . на запитання господаря відповів: «Пора , друже, закінчувати мандрівку». Коли ж гості роз'їхалися, Сковорода помився, переодягнувся в чистий одяг, ліг на лаві, поклавши під голову торбу з книжками й рукописами й...заснув навіки. Сталося це 9 листопада 1794 року.

Ведуча. Помер великий мудрець так просто, як і жив. На могилі своїй просив написати: «Світ ловив мене, та не спіймав»

Читець. Він пройшов землею, наче храмом,
З Великоднім світлом у душі...
Скрипка й посох. Біблія й сопілка,
Ось і все, що він надбав за вік.
Тільки не зітхайте тяжко-гірко
Він таки щасливий Чоловік.

Він ішов землею - й бачив Бога,
Час летів невтримно, як вода...
Хто й коли повторить ту дорогу,
Що її обрав Сковорода?

Ведучий. Сковорода дивував сучасників різностороннім талантом, відповідністю духовних устремлінь своїм вчинкам і діям. Його творчий доробок складають близько 20 філософських трактатів і діалогів. Він автор збірки поезій "Сад божественних пісень" Кожен твір мав мелодію, складену самим автором. Серед пісень є і колядки.

Виходять діти з різдвяною зіркою, дзвіночками.
Колядка «Яко з нами Бог»

Ведучий. Сковорода і словом, і розумом, і життям був мудрець. Писав притчі, афоризми, перекладав з античної літератури поетичні та прозові твори. Уклав збірку "Байки Харківські.

Ведуча. Проповідував ідею сродної праці, яку підхопила Європа. Праця за природними здібностями стала основою багатьох байок Григорія Сковороди.

На сцену виходять учні 5 класу, сідають на пеньки під деревами. Інсценізація байок.

Байка «Соловей і Жайворонок»

"Бджола і Шершень"

- Скажи мені, Бджоло, чого ти така дурна? Чи знаєш ти, що плоди твоєї праці не стільки тобі самій, як людям корисні, а тобі часто і шкодять, приносячи замість нагороди смерть; однак не перестаєш через дурість свою збирати мед. Багато у вас голів, але всі безмозкі. Видно, що ви без пуття закохані в мед.

- Ти поважний дурень, пане раднику. Мед любить їсти й ведмідь, а Шершень теж не проти того. І ми могли б по-злодійському добувати, як часом ваша братія робить, коли б ми лише їсти любили. Але нам незрівнянно більша радість збирати мед, аніж його споживати. А без цього жити, навіть купаючись у меду, для нас найлютіша мука.

"Зозуля і Дрозд".

Я прилетіла до чорного Дрозда:

- Як тобі не сумно? Що ти робиш?

- Співаю, Бачиш же...

- Я і сама співаю частіше за тебе, та проте, все одно сумно...

- Так ти ж пані, тільки те й робиш, що підкинувши в чуже гніздо свої яйця, з місця на місце перелітаючи, співаєш, п'єш та їси. А я сам годую, доглядаю і навчаю своїх дітей, а свою працю полегшую піснюю.

«Орел і Черепаха»

Орел он сидить на дубі, вчив мою бабу літати.

- Гори воно вогнем ото літання! Покійна наша прабаба згинула, як видно з переказів, за те, що почала вчитися в Орла сеї глибої науки. Сам чорт таке вигадав!..

- Слухай-но, дурепо! Не тому загинула премудра твоя прабаба, що літала, а тому, що взялася не за свою справу. Літати не гірше, ніж повзати.

Читець.

Як тільки сонце вечір запалило
І небо скрізь прозоро затремтіло,
На ньому зорі блиснули прекрасні,
Як камені коштовнії, алмазні,
Фалес тут крикнув: "Гей-но, бабо любя!"
"Чого, — це баба, — розпустив ти губи?"
"Набридло, бабо, на одному місці,

Хотілося б до зір мені полізти”.
Потюпала вперед стара із хати,
А слідом мудрість суне дурнувата.
Зійшли угору, стали на просторі,
Звідкіль дивитись зручно і на зорі.
Та мудрість впала і забила вухо.
“Ой бабо,— вже гукає,— чути туго!”
“Чого тебе понесло туди, діду?
Поліз сюди, то вже тримайся сліду,
Не може і канави розпізнати,
А лізе в небо зорі рахувати”.
Додому баба повела старого,
А вуха він таки позбувсь одного.

Сходять зі сцени.

Читець. Шукати радість маєш у собі,
Й не говори, що нещасливий народився,
Що безталанна доля випала тобі,
Бо за журбою ти її не роздивився.
Не намагайся знайти душевний спокій
Там, де лиш гроші, жадібність і слава,
Покою не дають журба і докір
Душі тій, що брудна і нежива.

Ведучий. За життя Сковороди ні один його твір не був надрукований, та й пізніше його твори забороняла цензура. Проте Сковороді не треба було шукати читачів, вони його шукали.

Ведуча. Ще за життя Сковорода мав цінителя, який знаходив для нього слова шани і любові. Цінитель цей - народ... Ми і зараз вшановуємо філософа-гуманіста, бо, не зважаючи на віддаль віків, Сковорода промовляє до своїх нащадків, як наш сучасник, засуджуючи віджиле, вітаючи нове, стверджуючи хвалу праці, мудрості, чесності та доброти.

Ведучий. Те, що залишив він нам у спадок-це цілюще, життєдайне джерело. з якого черпатимуть наснагу ще десятки поколінь.

Читець. Навчи мене жити, філософе мудрий,
В цьому світі, де війни усюди,
Де істина захищена проста
Серед обману і фальшивого буття.
«Крізь любов і віру пізнає людина себе...»
Та чому ж у поневірянні пірнаю лише?

«Ліки найкращі – це радість, кураж...»

Невпинно згасає існування час.

Тільки праця людей об'єднає до купи.

Користь, особисте щастя тоді у всіх буде.

Ведуча. Вчення Сковороди — наш коштовний духовний скарб. Його притчі й афоризми сьогодні дають відповідь на багато запитань. Вашій увазі деякі із них.

Читці під мелодію зачитують афоризми Сковороди.

«Шукаємо щастя по країнах, століттях, а воно скрізь і завжди з нами; як риба в воді, так і ми в ньому, і воно біля нас шукає нас самих. Нема його ніде від того, що воно скрізь. Воно схоже до сонячного сяйва – відхили лише вхід у душу свою».

«Майбутнім ми маримо, а сучасним гордуємо: ми прагнемо до того, чого немає, і нехтуємо тим, що є, так ніби минуле зможе вернутись назад, або напевно мусить здійснитися сподіване».

«Нема нічого солодшого для людини і нічого потрібнішого, як щастя... Хочеш бути щасливим? Не шукай щастя за морем, не проси його в людей, не мандруй по планетах, не тиняйся по палацах. Щастя залежить від нас самих. Людина повинна жити згідно своїм природним здібностям...»

«Ніщо так не солодко, як загальна для всіх посада... Щасливий той, хто поєднує особисті інтереси з інтересами спільними. Жити чесно людина зможе тоді, коли буде вільна, коли зможе сама, по своїй волі, розумно розпоряджатись собою».

Ведучий. Не оминув філософ і цінність часу

-З усіх утрат втрата часу найтяжча.

-Безумцеві властиво жалкувати за втраченим і не радіти з того, що лишилось.

-Тоді лише пізнається цінність часу, коли він втрачений.

Ведучий. Не лише філософські істини, а й моральні чесноти та настанови залишив нам у спадок Григорій Савич:

-Бери вершину і матимеш середину.

-Більше думай і тоді вирішуй.

-Уподібнюйся пальмі: чим міцніше її стискає скеля, тим швидше і прекрасніше здіймається вона догори

.

-Як нерозумно випрошувати те, чого можеш сам досягти!

-Не за обличчя судить, а за серце.

-Чи не дивина, що один у багатстві бідний, а інший у бідності багатий?

Ведуча. Крім літературних творів, філософської мудрості від Григорія Сковороди залишився нам ще й урок справді унікального життя, приклад того, як можна бути вільним серед неволі і праведним серед московської темряви та брехні.

Ведучий. За версією Юнеско, Сковорода входить до п'яти мудреців світу – разом із Сократом, Конфуцієм, Спінозою і Махатмою Ганді. Їх усіх об'єднує принцип: «Жив, як учив», «Коли не зможу нічим любій Вітчизні прислужитись, в усякому разі з усієї сили намагатимуся ніколи ні в чому не шкодити їй».

Читець.

У тихім плині річки Многи,
Серед людей привітних і простих
Я й досі відчуваю теплий подих
Славетного в віках Сковороди.
Важкі часи переживаєм нині,
Та він незримо поряд, поміж нас.
Щоб правду відшукать на Батьківщині,
Він вирушав у мандри по світах.
Скажи, земляче, як нам зараз жити?
Як подолати біди, що навкруг,
Ще скільки безневинних буде вбито?
Чому моя земля стражда від мук?
Твої слова - немов бальзам на душу,
Твоя порада - мудра і проста.
І запитать тебе про це я мушу.
Бо ти ж філософ, що живе в віках.
Прийди. Порадь. З далекої дороги
Присядь і поглядом до нас звернись.
Крізь призму часу, болі і тривоги
Своїм нащадкам щиро посміхнись.

Ведуча. Григорій Сковорода – гордість української нації. Його творчість буде актуальною завжди. Пророчими у 21 столітті стали рядки його вірша «За Україну не вмирати, а вбивати»

Україну все ховають вороги закляті,
А козаки вже відродились майже в кожній хаті.
Хай лютує ворожина, вітер дме зустрічний.
Пам'ятай, сусід північний – ворог наш одвічний.

Насаджав він козачків, засланих у владу.
Треба бити ворогів спереду та ззаду.
Щоб народу страшна лють ворогів стрічала,
Щоб у них попід ногами скрізь земля палала.

Хлопців били та за ґрати, щоб нас налякати?
Ви міркуйте, як втікати з нашої хати.
Патріотів не злякати! Кайся, враже, кайся!
Гнів народу підпалили, тепер начувайся!

Перегляд відеоматеріалів (музей Григорія Сковороди до війни і після, вірш поета «Чистий можеш бути собою» у виконанні Народної артистки України Тамари Яценко).

Пісня «Ми ніколи не зречемося рідної мови»

Література

1. Гусєва О. Проект як чинник творення життєтворчості // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. № 5-6. – С. 69.
2. Дягло Н. Роль проектної діяльності в розвитку мислення // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2008. - № 1. – С. 6.
3. Єжак Є. Основи проектної діяльності учнів // Школа. – 2007. - № 11. – С. 33.
4. Жадько В. Відродження історичної пам'яті як основний метод проекту в культурно – інформаційній діяльності з виховання молоді // Вища освіта України. – 2007. - № 4. – С. 18.
5. Журавська І. Застосування методу проектів // Директор школи.-2006. – № 48. – С. 3.
6. Зайцева І. Впровадження проектних технологій у навчально – виховний процес загальноосвітньої школи // Економіка в школах України. – 2008. - № 3. – С. 2.
7. Зозюк І. Творчі проекти: Обґрунтування необхідності // Українська мова та література. – 2005. - № 45. – С. 6.
8. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учня // Дайджест педагогічних ідей та технологій Школа – парк. – 2003. - № 3. – С. 49.
9. Белявцева Т. Застосування методу проектів при формуванні пізнавальної активності учнів // Відкритий урок. – 2004. - № 5. – С. 24 – 25.
10. Васильченко С.В Повторення й узагальнення навчального матеріалу в проектній діяльності учнів // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2006. - № 1. – С. 28.
11. Взаємодія учня і вчителя у площині проектної діяльності (Матеріали роботи творчої групи педагогів Волинської області) // Школа. – 2006. - № 5. – С. 33.
12. Волковська Т. Проектування як метод особистісно орієнтованого навчання // Початкова освіта. – 2006. – № 40. – С. 9.
13. Вчимося проектувати. Спецвипуск // Завуч.-2006.-№ 19.

Зміст

Вступ.....	1
Розділ 1. Проектна технологія – один із перспективних видів навчання.....	3
Розділ 2. Проектна технологія – основа творчого процесу (з досвіду роботи).....	5
Розділ 3. Формування у здобувачів освіти «м'яких навичок» (з досвіду роботи).	13
Висновки.....	17
Матеріали культурологічного позаурочного проекту «Світ ловив мене, але не спіймав» (до 300-річчя від дня народження Григорія Сковороди).....	18
Література.....	28